

Prinsesse Sophie Hedevig og skolesagen i Bagsværd

Prinsesseskolen i Bagsværd

Kong Frederik d. 4.s søster hed prinsesse Sophie Hedevig og levede fra 1677 til 1735. Prinsessen ejede Frederiksdal gods, og til det gods hørte Bagsværd by. Sophie Hedevig var, som sin bror, meget interesseret i skolesagen. Derfor lod hun i 1721 opføre fem almueskoler på Frederiksdal gods, bl.a. én i Bagsværd, den såkaldte Prinsesseskole.

Skolebygningen var 25 alen lang = knap 16 meter på den ene led og knapt 8 meter på den anden led. Når man trådte ind i forstuen lå skolestuen til højre og lærerboligen til venstre. Skolestuen var godt 40 kvadratmeter stor og boligen godt 60 kvadratmeter stor, hvis man regner forstuen med til lærerboligen. Reelt var forskellen på de to afdelinger ikke på mere end ca. 10 kvadratmeter.

I skolestuen var der et langbord til læreren og syv bænke til børnene. Af skolebøger fandtes 40 ABC'er, 12 nye testamenter, 24 katekismer, 2 bibler og 1 et eksemplar af Brochmands huspostil, hvilket var en prædikensamling. I skoleholderens stue fandtes et lille bord, et sengested og tre stole.

Foto: Prinsesseskolen.tif

Fototekst: Grundplan over skolebygningen i Bagsværd.

En præst kommer til Gladsaxe

I 1797 blev sognekaldet i Gladsaxe og Herlev ledigt og Jens Winther Bentzon blev af flere opfordret til at søge det. Kaldet i Gladsaxe var et af de mest indbringende i Københavns omegn. Til gengæld var borgerne ikke særlig flittige kirkegængere. Bentzon endte med at følge opfordringen til at søge kaldet og fik det tildelt d. 18. oktober. Han var da 54 og havde ni børn. Inden sin død i 1823 nåede han op på i alt 15 levende børn. Det var således ikke uden grund, at han i februar 1806 skrev i sin journal over skolebesøg i Gladsaxe-Bagsværd-Buddinge og Herløv skoler samt Hjortespring skole: "I denne Maaned turde jeg ikke komme i Gladsaxe Skole, efterdi Skolelærerens Børn vare syge af en smitsom Feber, som jeg ikke vilde paaføre min Børneflokk".

Undervisningen

Skolen bestod i 1700- og 1800-tallet af to klasser, der igen var opdelt i to afdelinger. Børnene startede naturligt nok i 1. klasse, men de rykkede ikke automatisk op, for de kunne ikke rykke op, uden først at have bestået eksamen i de forskellige fag på deres gamle klassetrin.

De fag, der undervistes i var, skrivning, stavning, læsning, regning, bibelhistorie, Luthers katekismus og salmesang. Siden kom andre fag såsom gymnastik, historie og geografi til.

Børn blev langt op i 1900-tallet anset for at være god og billig arbejdskraft. I 1800-tallet på landet – og Gladsaxe VAR landet dengang – delte man skoleåret op i tre semestre. 1. semester var vinterskolen, 2. semester var pløjetiden og 3. semester var sommermånederne. Eleverne gik i skole hver anden dag, dog gik de mindste elever i skole hver dag i pløjetiden, mens børnene over ti år havde fri til at hjælpe i markerne. I høsttiden havde de store børn også fri, så de kunne hjælpe de voksne.

Mødte børnene ikke op i skolen, og var der ikke en lovlig grund til fraværet, så fik forældrene eller husbonden (mange børn kom ud at tjene allerede i en alder af 10-12 år) en bøde.

Foto: Lundegård5.tif

Fototekst: Lundegård var blot én af de mange gårde, der lå i Gladsaxe Sogn.

Præstens nøgleposition

Præsten var en nøglefigur i 1800-tallets skolevæsen. Indtil 1814, hvor der indførtes almindelig skolepligt for alle landets børn, var præsten den person, der alene førte opsyn med skolelærerne i hans sogn.

Efter 1814 oprettede man skolekommissioner, der skulle holde øje med skolelærerne. Præsten var født formand, men nu fik han følge af andre mænd fra sognet, der var med til at holde øje med undervisningsstandarden.

Visitatser i Prinsesseskolen

I maj 1806 besøgte Gladsaxe-Herlev sogns præst, Jens Winther Bentson, Bagsværd skole. Her var mødt to børn, mens der ugen efter slet ikke var mødt nogle børn. Elevtallet burde have ligget omkring 30, og præsten var ikke tilfreds!

Årsagen til det ringe fremmøde i maj 1806 var, at den gamle skolelærer Gjerløw allerede måneden før var blevet syg. Det meste af april havde børnene derfor fri, og selvom læreren kunne undervise en smule i maj, så blev børnene sendt hjem igen de fleste af dagene. Når man betænker, hvor mange kilometer mange af børnene skulle gå hver vej, så forstår man bedre fraværet. I juni blev Gjerløw atter meget syg og døde i august. Først i begyndelsen af oktober blev han erstattet af lærer Sommer. Det blev til mange måneders skolefri for børnene det år.

Den nye lærer, Sommer, fik hurtigt en godt tag i børnene og i et par år åndede alt fred og idyl samt ikke mindst fremgang for eleverne. Lærer Sommer

var for sin tid yderst pædagogisk og formåede at gøre kristendommen forståelig for børnene.

I februar 1809 var Bentzon atter på besøg i Bagsværd skole. Der var 32 børn tilstede og der blev katekiseret over Guds egenskaber. ”Sidst blev Slagter Niels Pedersens Søn fremkaldt og af mig overhørt i det 5te Bud (du må ikke ihjelslå), hvoraf jeg tog Indledning til, efter Skoledirektionens Promemoria af 18 Januarii, at give ham den fortjente Irettesættelse med tilføjet Trusel om Alvorlig Straf, dersom han oftere beskadige nogen med Liiv eller paa anden Maade. Dette skete i Kommissionens Overværelse”. Hvad den 12 år gamle Jørgen Nielsen havde gjort får stå hen i det uvisse, men det har været slemt nok til at skulle offentliggøres til skræk og advarsel.

Årene 1810-12 gik relativt fredsommeligt i Bagsværd skole. Dog klagede lærer Sommer indimellem over at børnene forsømte for meget. Antallet af skolesøgende børn steg støt og roligt, så reelt burde der være næsten 60 i skole hver dag, men tallet lå næsten altid omkring 30.

I januar 1813 gav Sommer børnene fri en dag, for selv at tage til København. Det skulle han have haft præstens tilladelse til, men Bentzon havde netop nægtet ham tilladelsen, fordi Sommer tog for mange fridage efter præstens mening, kun for at tage til København. Bentzon indberettede lærer Sommer til skolekommissionen, og læreren blev bedt om at forklare sig skriftligt, hvilket han gjorde, men kommissionen affærdigede hans forklaringer som tom snak og han fik en påtale. I øvrigt kom Bentzon og Sommer godt ud af det med hinanden og Sommer fik ofte ros for sin undervisning.

Foto: Skoleskema 1.tif + skoleskema 2.tif

Fototekst: Skoleskemaet her stammer fra Prinsesseskolen eller Bagsværd Skole, som den også blev kaldt. Det er fra 1814, og ved siden af er en renskrift af nyere dato. Der, hvor der står ?beregning, skulle faktisk stå Tavleregning.

Den ny Prinsesseskole

I maj 1817 blev Prinsesseskolen brudt ned, for at genopstå i en moderniseret og udvidet stand. Man havde regnet med at kunne klare byggeriet i sommermånederne, hvor børnene alligevel havde ferie. Men genopbygningen tog tid, så da børnene i oktober skulle til eksamen, måtte den aflyses. De børn, som havde brug for eksamen, for at kunne blive erklæret egnet til konfirmationsforberedelsen, måtte afsted til en privat overhøring hos præsten i Gladsaxe præstegård.

Det nyopførte skolehus stod færdigt i slutningen af 1817 og kostede i alt 1609 rigsdaler. Ligesom i det gamle skolehus, var der også i det nye indrettet lærerbolig i den ene ende og skolestue i den anden. Desuden havde man inve-

steret i et udhus, en brønd og et enkelt lokum. I forhold til det gamle skolehus, var det nye fyrsteligt.

En præst takker af

I løbet af vinteren 1822 blev Bentzon stadig mere svag. Han var fyldt 79, men var stadig aktiv i sit embede. D. 19/2-1823 døde Bentzon. Det vides ikke, hvornår lærer Sommer forlod sit embede i Bagsværd.

Foto: Godt Gemt 16 2.tif

Fototekst: Pension Viktoria fik til huse i den tidligere Prinsesseskole. Adressen var Aldershvilevej 109, men den lå på en sti bag selve Aldershvilevej, og den sti kom til at hedde Godt Gemt.

Hvad der siden skete

Prinsesseskolen var i brug indtil den nye Bagsværd skole kunne indvies i 1906. I 1831 var skolens jordtilliggende blevet udvidet, fordi Bagsværd skolekommission købte en af naboparcellerne, men selve skolen hørte stadig til krongodset. Først i 1851 blev skolen højtideligt overdraget til Gladsaxe-Herlev kommune, som beholdt den indtil 1907, hvorefter ejendommen overgik til private hænder. En overgang var ejendommen sågar indrettet til pension.

I dag ville Prinsesseskolen, hvis den stadig havde eksisteret, have ligget på Aldershvilevej 109-113.

Spændende arkivalier

Denne artikel er primært skrevet på grundlag af Jens Winther Bentzons ”Journal over Skolebesøg i Gladsaxe, Bagsværd, Buddinge og Herløw Skoler, samt Hjortesprings Skole 1805-1823”. Desuden har Arkivet en indberetning om Prinsessekolen fra 1730, et skoleskema fra 1814 og regnskabet for den store ombygning og udvidelse i 1817. Arkivalierne er frit tilgængelige på Arkivet, men de kræver, at man kan læse gotiske håndskrifter.